

Grote verschillen in de groep werkende 65⁺-mannen

Een klein maar groeiend percentage van de mannen in de leeftijd 65–74 is op de arbeidsmarkt actief. In deze groep bestaan opvallende verschillen in zelfstandig ondernemerschap versus loondienst en werkuren naar sector, opleidingsniveau en gezinssituatie. Het aandeel zelfstandigen neemt de laatste jaren langzaam af.

In verschillende westerse landen wordt de pensioengerechtigde leeftijd stapsgewijs verhoogd. Het is mogelijk dat op termijn ook Nederlanders na hun 65ste verjaardag actief zullen moeten blijven op de arbeidsmarkt. Uit de publieke discussie over de lage arbeidsparticipatie van oudere werknemers zou men het idee kunnen krijgen dat er vrijwel niemand in Nederland nog werkt na zijn of haar 65ste verjaardag. Toch is er een relatief kleine, maar groeiende, groep die doorwerkt. Uit onderzoek van het SCP (2006) en het CBS (2004) is bekend dat het veelal om zelfstandige ondernemers gaat, maar over de samenstelling van de groep werkende 65-plussers is weinig bekend. Op basis van de Enquêtes Beroepsbevolking 1995–2006 wordt een beeld geschetst van deze groep. Wie zijn deze werkenden, in welke sectoren werken ze en hoeveel werken ze eigenlijk? Het blijkt een heterogene groep te zijn, waarin er aanzienlijke verschillen bestaan in zelfstandig ondernemerschap versus loondienst en werkuren naar sector, opleidingsniveau en gezinssituatie. Door het samenvoegen van de Enquêtes Beroepsbevolking van 1996–2006 is het aantal werkende 65-plussers onder mannen groot genoeg (n=2.916) om beschrijvende uitspraken te doen naar opleidingsniveau en sector. Omdat maar twee procent van de vrouwen tussen de 65 en 74 jaar werkt, beperkt de analyse zich tot mannen. Enkele bevindingen worden in een Europese context geplaatst door gebruik te maken van de *European Labour Force Surveys* (EU LFS) uit 2001–2005.

Aantal werkende 65-plussers

Uit tabel 1 blijkt dat bijna negen procent van de mannen tussen de 65 tot 74 jaar oud actief is op de arbeidsmarkt. Dit percentage betreft zelfstandig wonende mannen. Mannen in verzorgingstehuizen en andere instellingen vallen buiten de steekproef. Het gecorrigeerde percentage voor de gehele mannelijke bevolking van 65 tot 74 jaar zal daarom iets lager liggen. Volgens de gemeentelijke basisadministratie (CBS Statline) woont 1,3 procent van alle mannen tussen de 65 en 74 jaar in een verzorgingstehuis of een andere instelling. Dit is waarschijnlijk een onderrapportage omdat veel van deze mannen nog ingeschreven staan op een particulier adres. Onder de aanname dat het percentage mannen in verzorgingstehuizen en instellingen maximaal vijf procent bedraagt, zou ruim acht procent van alle mannen in de leeftijdscategorie 65–74 werkzaam zijn. Het percentage werkenden neemt bijna lineair af met de leeftijd; het daalt van twaalf procent op 65-jarige leeftijd tot vier procent op 74-jarig leeftijd.

In de waargenomen periode is het percentage werkende 65-plussers gestegen (figuur 1). In de jaren 1996–2000 bedroeg het percentage 7,5 procent, terwijl het in de vijf jaar daarna 9,3 procent was. Na 2004 is er een opvallende stijging. In 2005 en 2006 ligt het percentage 65-plussers dat werkzaam is zelfs op ruim twaalf procent.

Vergeleken met andere Europese landen is de arbeidsdeelname van Nederlandse mannen tussen de 65 en 74 jaar gemiddeld te noemen. Als alleen naar West-Europese landen gekeken wordt, is het zelfs aan de hoge kant. Volgens de EU LFS-data was de arbeidsdeelname tussen 2001 en 2005 in elf landen lager dan in Nederland en in twaalf landen hoger. In Frankrijk en België was de deelname bijzonder laag, respectievelijk 1,6 procent en 2,5 procent. Nederland zat ongeveer op een zelfde niveau als Groot-Brittannië (8,2 procent) en Zweden

tabel 1

Werkzaamheid en zelfstandig ondernemerschap (in procenten) en werkuren (in uren) naar opleidingsniveau van mannen in de leeftijd van 65–74 jaar

	% werkend	Waarvan (% per rij)				Gemiddeld aantal uren per week		
		zelfstandig	1–11 uur	12–31 uur	32 uur of meer	allen	werknemers	zelfstandigen
Allen	8,7	62,9	36,3	36,2	27,5	22,7	15,6	26,9
Basisonderwijs	4,9	53,7	35,9	34,7	29,3	23,8	14,8	31,6
Lager middelbaar	7,9	61,5	27,5	37,3	35,2	26,7	15,3	33,8
Hoger middelbaar	9,2	61,9	33,9	37,2	29,0	23,4	16,3	27,8
Hbo	9,8	67,3	43,3	36,1	20,6	19,6	15,4	21,7
Universitair	18,1	70,7	48,8	33,3	18,0	17,4	14,3	18,4

CHRISTIAAN MONDEN
Universitair docent
sociologie aan de Universiteit van Tilburg

(7,7 procent), terwijl landen als Zwitserland (12,9 procent) en Noorwegen (15,5 procent) flink hoger scoorden. Van de vergeleken landen kenden alleen Noorwegen (67) en Ierland (66) een hogere algemene pensioenleeftijd dan Nederland.

Verschillen in opleidingsniveau

Onder mannelijke 65-plussers bestaan er aanzienlijke verschillen in de arbeidsdeelname naar opleidingsniveau; het betreft zowel de deelname op zich, als het aantal werkuren en de sector waarin men werkt.

Hoe hoger het opleidingsniveau, des te groter de kans dat een 65-plusser nog werkt. Bijna twee maal zoveel mannen met een hogere beroepsopleiding werken na hun 65ste als mannen met alleen een lagereschooldiploma, namelijk 9,4 procent tegenover 4,7 procent. De afname van het aantal werkenden over de leeftijd vertoont voor hoger- en lageropgeleiden een gelijk patroon.

Het hoogste percentage werkenden is gevonden onder de universitair opgeleide mannen. Ruim een op de zes mannen uit deze groep werkt nog na zijn 65ste verjaardag. Het is belangrijk op te merken dat van de geobserveerde mannen (de geboortecohorten 1921–1940) nog geen zeven procent een universitair diploma bezit; het betreft een kleine en relatief selecte groep. In recentere geboortecohorten is het percentage universitair opgeleiden sterk gestegen. De grootste groep 65-plussers in het onderzoek heeft een hoger middelbaar diploma (vergelijkbaar met havo, vwo en mbo) en van hen werkt bijna negen procent. Ook in andere Europese landen bestaat dit patroon naar opleidingsniveau (zo blijkt uit de EU LFS).

Korte werkweken

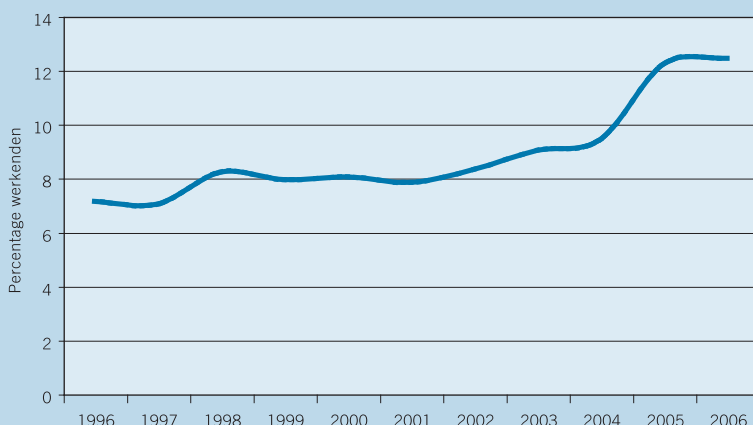
De gemiddelde werkweek van de werkende 65-plusser is relatief kort, namelijk 22,7 uur. Van werkende mannen in de leeftijd van 30–55 jaar is de gemiddelde werkweek 40,5 uur en werkt 95 procent minstens 32 uur per week. Van de werkende 65-plussers is daarentegen zestig procent maximaal twintig uur per week aan het werk. Toch werkt een vijfde van de 65-plussers nog veertig uur (of meer) per week. Het gemiddeld aantal uren neemt nauwelijks af op hogere leeftijd. Ook is het gemiddeld aantal werkuren van de werkende 65-plussers in de periode 1996–2006 gelijk gebleven.

Er bestaan grote verschillen in werkuren naar opleidingsniveau en zelfstandigheid. Mannen met een lagereschooldiploma of lager middelbaar onderwijs werken gemiddeld ruim zeven tot negen uur per week langer dan mannen met een universitair diploma (tabel 1). Vooral lageropgeleide zelfstandige ondernemers maken lange werkweken (meer dan dertig uur gemiddeld). Zelfstandigen met een universitair diploma komen gemiddeld nog niet aan de twintig uur.

Het zijn vrijwel uitsluitend zelfstandigen die lange werkweken maken. Van de 65-plussers die veertig uur of meer per week werken is maar een op de acht

figuur 1

Percentage mannen in de leeftijd 65–74 dat actief is op de arbeidsmarkt per jaar in de periode 1996–2006.

in loondienst. De gemiddelde werkweek van de zelfstandigen is 27 uur, die van de werknemers bedraagt vijftien uur.

Verschillen in zelfstandig ondernemerschap

Bijna twee derde van de werkende 65-plussers werkt als zelfstandige. Een klein deel werkt mee in een familiezaak (in de detailhandel of agrarische sector). Het aandeel 65-plussers dat als werknemer aan de slag blijft, is in de waargenomen periode toegenomen. In 1996–2000 was 32 procent werknemer, terwijl dat in de laatste jaren (2001–2006) gestegen is tot ruim 41 procent.

Uit tabel 2 blijkt dat iets meer dan de helft van de werkende 65-plussers in drie sectoren geconcentreerd is: landbouw, detailhandel en zakelijke dienstverlening. De werkenden in de sector landbouw zijn bijna allemaal zelfstandig ondernemer. Het gaat om laagopgeleide mannen die veruit de meeste werkuren van alle 65-plussers maken. Ook in de detailhandel gaat het in meerderheid om laagopgeleide zelfstandigen die relatief lange weken maken. De grote groep 65-plusser die werkzaam is in de zakelijke dienstverlening bestaat daarentegen voor de helft uit hoogopgeleiden en de gerapporteerde duur van de werkweek in deze sector (negentien uur) ligt flink onder die van de andere twee sectoren (36 en 26 uur voor respectievelijk de sector landbouw en detailhandel).

tabel 2

Verdeling van werkende 65-plussers over de sectoren (in procenten) en per sector het percentage zelfstandig ondernemers, hoogopgeleiden en het gemiddeld aantal werkuren.

Sector	% van alle werkende 65-plussers	waarvan (% per sector)		Gemiddeld aantal uren per week
		Zelfstandig ondernemer	Hbo- of wo-scholing	
Landbouw en visserij	21,0	91,1	5,1	36,0
Zakelijke dienstverlening	17,7	70,2	50,6	19,1
Detailhandel	17,0	59,6	7,9	26,6
Cultuur	9,5	55,3	41,6	18,3
Industrie	8,6	49,3	18,1	21,9
Vervoer	6,6	20,9	8,5	17,8
Onderwijs	4,4	40,6	64,4	14,3
Bouwnijverheid	3,9	66,3	12,4	24,9
Gezondheids-/welzijnzorg	3,6	52,4	69,1	15,1
Openbaar bestuur	3,1	43,6	63,4	15,7
Horeca	2,3	63,0	9,3	25,6
Financiële dienstverlening	2,3	59,3	37,0	18,6
Totaal	100,0			

tabel 3

Percentage werkende mannen in de leeftijd 65–74 naar kenmerken van hun vrouw en resultaten logistische regressieanalyse.

	% werkende mannen	kans-verhouding ¹	95% betrouwbaarheids-interval	
Kenmerk vrouw				
Lager onderwijs	6,1	1,00		
Middelbaar onderwijs	9,8	1,28	1,15	1,43
Hoger onderwijs	14,5	1,37	1,16	1,61
Werkt niet	7,3	1,00		
Werkt wel	29,1	4,48	4,00	5,02

¹ In het logistische regressiemodel is gecontroleerd voor leeftijd en opleiding van de man en voor leeftijd van de vrouw. Wel of niet werken is de afhankelijke variabele.

De kortste werkweken komen voor in het openbaar bestuur, de gezondheidszorg en het onderwijs. Hier werken naar verhouding veel hoogopgeleiden en relatief veel werknemers in plaats van zelfstandigen.

Vaker doorwerken als de vrouw ook werkt

In studies naar oudere werknemers en 65-plussers wordt relatief weinig aandacht besteed aan de rol van de thuissituatie en kenmerken van de partner. Het is echter bekend dat partners elkaars arbeidsmarktbeslissingen beïnvloeden en dat belangrijke kenmerken van partners, zoals opleiding en gezondheid, sterk samenhangen (Monden, 2007). Bestaat er ook een samenhang tussen werkzaamheid van 65-plussers en de kenmerken van hun echtgenotes? Het opleidingsniveau, de leeftijd en het wel of niet werken van de vrouw zouden invloed kunnen hebben op het wel of niet werken van de man. Zowel financiële noodzaak, preferenties als praktische ondersteuning kunnen een afzonderlijke rol spelen. De beschrijvende resultaten in tabel 3 geven een beeld van het belang van de thuissituatie (causale analyses zijn met deze data niet mogelijk). Om de samenhang met verschillende kenmerken van de vrouw gelijktijdig te bestuderen terwijl rekening gehouden wordt met de leeftijd en opleiding van de man, is een logistisch regressiemodel geschat.

Zestien procent van de waargenomen 65-plus-mannen heeft geen vrouw (meer). Mannen met een partner werken vaker na hun 65ste dan mannen die geen partner hebben, namelijk respectievelijk 9,1 en 6,3 procent. Ook na controle voor leeftijd blijft deze samenhang bestaan.

Het werken van de vrouw lijkt belangrijk voor het werken van de man. De kansverhouding om te werken is voor een man met een werkende vrouw bijna 4,5 keer zo groot als voor een man wiens partner niet (meer) werkt. In driekwart van de gevallen waar beide partners werken, gaat het om mannen die als zelfstandige werken. Toch gaat het niet alleen om zelfstandigen; in een op de vijf gevallen gaat het om partners die beide werknemer zijn.

Een hoog opleidingsniveau van de partner hangt samen met een hogere arbeidsparticipatie van de man. In de groep mannen met een laagopgeleide vrouw werkt krap zes procent, terwijl dat in de groep met een hoogopgeleide vrouw ruim veertien procent is. Ook na controle voor leeftijd en werkzaamheid van de vrouw en leeftijd en opleidingsniveau van de man blijft deze samenhang tussen het werken van de man en het opleidingsniveau van zijn vrouw bestaan.

Conclusies

Iets minder dan een op de tien mannen tussen 65 en 74 jaar werkte in de periode 1996–2006, het merendeel als zelfstandige. Het percentage werkende mannen van 65 jaar en ouder stijgt langzaam en het aandeel werknemers in deze groep neemt toe. De groep werkende 65-plussers is heterogeen. Er zijn grote verschillen naar opleidingsniveau, ook binnen de grote groep zelfstandigen. De grootste groep werkende 65-plussers bestaat uit agrariërs (ruim een op de vijf). Zij zijn relatief laagopgeleid en maken veel uren, net als de groep zelfstandigen in de detailhandel. Daartegenover staat een kleine groep hoogopgeleiden in de (semi-)publieke sector die vaak in loondienst is en aanzienlijk minder uren

maakt. De zelfstandigen met een hogere opleiding in de zakelijke dienstverlening nemen een tussenpositie in, maar werken aanzienlijk minder uren dan de laag en middelbaaropgeleide zelfstandigen in de agrarische sector en detailhandel. Naast het opleidingsniveau en de leeftijd van de 65-plusser lijken ook kenmerken van de partner van belang te zijn voor de arbeidsparticipatie.

Deze bevindingen hebben twee implicaties voor de discussie over het verhogen van de arbeidsparticipatie van oudere werknemers. Een conclusie is dat er een tweedeling lijkt te bestaan onder werkende 65-plussers: enerzijds laag- en middelbaaropgeleiden die veel uren maken en anderzijds hoogopgeleiden (hbo en wo) die relatief weinig uren maken. De motieven om te blijven werken konden met de Enquêtes Beroepsbevolking niet onderzocht worden. In een enquête van het NIDI noemen werkende 65-plussers plezier in het werk en financiële noodzaak als belangrijkste motieven (Henkens en Van Solinge, 2006). Het is niet denkbeeldig dat het financiële motief (noodzaak) het belangrijkste is bij laag- en middelbaaropgeleide zelfstandigen, die veel uren maken, en dat de intrinsieke motivatie de voornaamste drijfveer is bij de hogeropgeleiden, die relatief weinig uren maken.

Een tweede voorzichtige conclusie is dat op basis van het stijgend opleidingsniveau van mannen en (hun) vrouwen en de stijgende arbeidsparticipatie van vrouwen verwacht kan worden dat de bereidheid van mannen om na de 65ste verjaardag door te werken in de toekomst verder zal toenemen.

LITERATUUR

- CBS (2004) *The Dutch virtual census of 2001*. Voorburg/Heerlen: CBS.
- Henkens, K. en H. van Solinge (2006) *Werken na 65 jaar. Demos*, 22(4), 39–40.
- Monden, C.W.S. (2007) *Partners in health? Exploring resemblance in health between partners in married and cohabiting couples*. *Sociology of Health & Illness*, 23(3), 391–411.
- SCP (2006) *Rapportage ouderen 2006*. Den Haag: SCP.